

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ ПОКАРАНЬ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДО НЕПОВНОЛІТНІХ ПРАВОПОРУШНИКІВ

Ю.С. Мороз,

студентка 5 курсу юридичного факультету

Харківського національного університету

імені В.Н. Каразіна

Питання кримінальної відповідальності неповнолітніх привертає до себе увагу як науковців, так і практиків. Зважаючи на це, Кримінальний кодекс України обґрунтовано містить положення стосовно особливостей кримінальної відповідальності неповнолітніх, які становлять одну із найбільш кримінально вразливих верств населення. Тому поряд із розробленням заходів, спрямованих на попередження вчиненню неповнолітніми злочинів, однією із важливих задач науки і практики кримінального права є пошук ефективних засобів кримінально-правового впливу на тих неповнолітніх, які вже вчинили кримінально-каране діяння.

Кримінальний кодекс України містить окремий розділ, який регулює відносини, що виникають стосовно кримінальної відповідальності неповнолітніх. Зважаючи на вік, соціальний і правовий статус неповнолітнього злочинця законодавство про кримінальну відповідальність України містить вичерпний перелік заходів кримінального характеру, які до них можуть застосовуватися. Зокрема, виділяють основні та додаткові покарання, які застосовуються до неповнолітніх.

Кримінальний кодекс України передбачає вичерпний перелік покарань, які можуть бути застосовані до неповнолітніх правопорушників. При цьому із 10 видів основних покарань, які передбачені ст. 51 КК України, до неповнолітніх віком від 16 до 18 років можуть бути застосовані лише п'ять видів покарання.

Згідно із ч.1 ст.98 КК України до них відносяться такі основні покарання: штраф, громадські роботи, арешт, позбавлення волі на певний строк.

Відповідно до ч.2 ст.98 КК України до додаткових покарань, які можуть бути застосовані до неповнолітніх, відносяться: штраф, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Незалежно від віку особи, який виповнився їй на час призначення покарання, у випадку, якщо вона вчинила злочин, не досягнувши при цьому повноліття, до неї не можуть бути застосовані інші основні та додаткові покарання.

Серед зазначених покарань виокремлюють заходи, які пов'язані (арешт, позбавлення волі на певний строк) і не пов'язані із позбавленням волі неповнолітнього (всі інші).

З приводу цього в юридичній літературі обґрунтовується думка про те, що в механізмі злочинної поведінки неповнолітніх основна роль належить зовнішнім умовам, соціальному середовищу. Тому і реакція держави на злочин неповнолітнього повинна виражатися не стільки у каральному впливі, скільки у корекції соціального середовища та усуненні наслідків його недостатньої соціалізації.

Покарання неповнолітніх осіб повинні містити в собі перш за все виховний характер. Кримінальні покарання, що застосовуються до неповнолітніх осіб, у більшості своїх випадків повинні бути такими, що не пов'язані із позбавленням волі, оскільки ізоляція від суспільства дуже негативно впливає на соціальну адаптацію таких осіб.

Аналіз правозастосовчої практики, яка склалася в Україні, свідчить про те, що у багатьох випадках суд призначає покарання неповнолітнім, пов'язані із позбавленням волі. Це обумовлюється передусім тим, що застосування до неповнолітніх покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, судом неможливе. Так, відповідно до Кримінального кодексу України неповнолітньому правопорушнику, якому не виповнилося 16 років може бути призначено лише такі види основних покарань, як штраф (і то у випадку, якщо він має самостійний дохід, власні кошти або майно, на яке може бути звернено стягнення), позбавлення волі на певний строк, і такі види додаткових покарань, як штраф, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (якщо він обіймав таку посаду або займався певним видом діяльності).

Таким чином, національне законодавство містить не досить досконалу систему покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, які застосовуються до неповнолітніх.

На сьогодні у нашій країні склалася обґрунтована необхідність у переосмисленні системи покарань, які застосовуються до неповнолітніх правопорушників. У сучасній юридичній літературі висловлюються пропозиції про необхідності створення специфічних видів кримінальних покарань, які б застосовувалися тільки до неповнолітніх осіб і враховували особливості їх розвитку. На нашу думку, повинні бути започатковані нові види покарань, які будуть застосовуватися до неповнолітніх, і метою яких перш за все буде не кара за скоєне, а виховання, виправлення неповнолітнього, формування його, як законослухняного громадянина суспільства. Як приклад таких заходів можна привести виконання неповнолітнім суспільно корисних робіт, відновне правосуддя (медіація) та інші [1; 2], свого поширення повинно отримати і застосування примусових заходів виховного характеру.

Отже, система покарань, що застосовуються до неповнолітніх, потребує свого вдосконалення. До неї повинні бути включені більш дієві

покарання, не пов'язані із позбавленням волі, що застосовуються до неповнолітніх правопорушників, спрямовані на їх виховання та виправлення.

Література:

1. Денисова Т.А., Трубніков В.М. Відновне правосуддя стосовно неповнолітніх: яким воно бмає бути? // Юридичний журнал. – 2004. - №12. [Режим доступу до журналу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1509>].
2. Зер Х. Восстановительное правосудие: новый взгляд на преступление и наказание. – М., 1998.
3. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини юнеповнолітніх» від 16 квітня 2004 року // Відомості .Верховного Суду України. – 2004. - №5(45).

Науковий керівник: О.О. Житний